

Arkeologisk förundersökning

Åkerby Prästgård

Anläggande av gödselbrunn

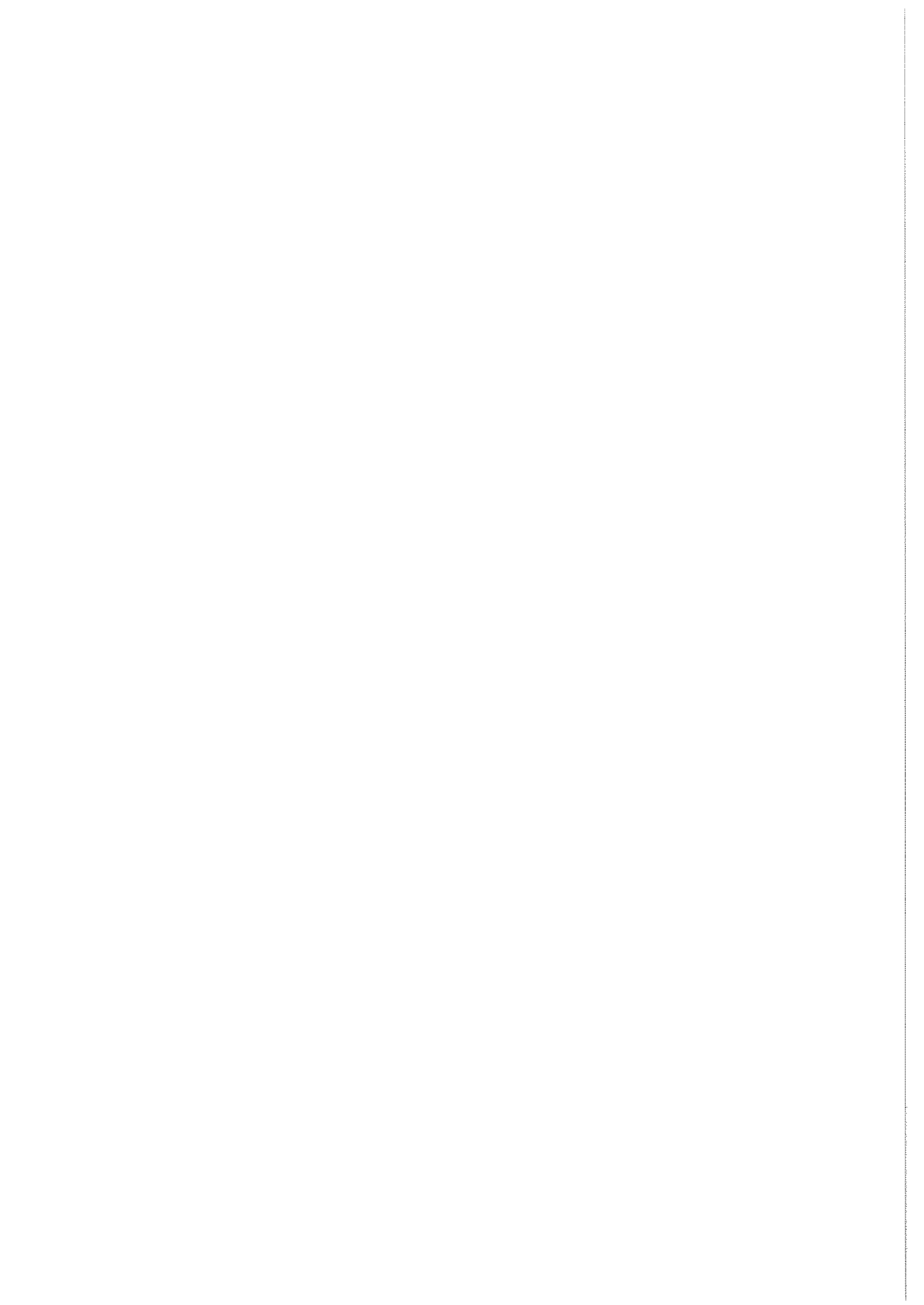
Raä 20
Åkerby-Prästgård 1:1
Åkerby socken,
Uppsala kommun,
Uppland

Hans Göthberg

UPPLANDSMUSEET

2001:15

Arkeologisk förundersökning

Åkerby Prästgård

Anläggande av gödselbrunn

Raä 20

Åkerby-Prästgård 1:1

Åkerby socken

Uppsala kommun

Uppland

Hans Göthberg

Rapport 2001:15, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 – 16 91 00 (vx)

Fax 018 – 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 2001

Planer: Hans Göthberg

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3212.

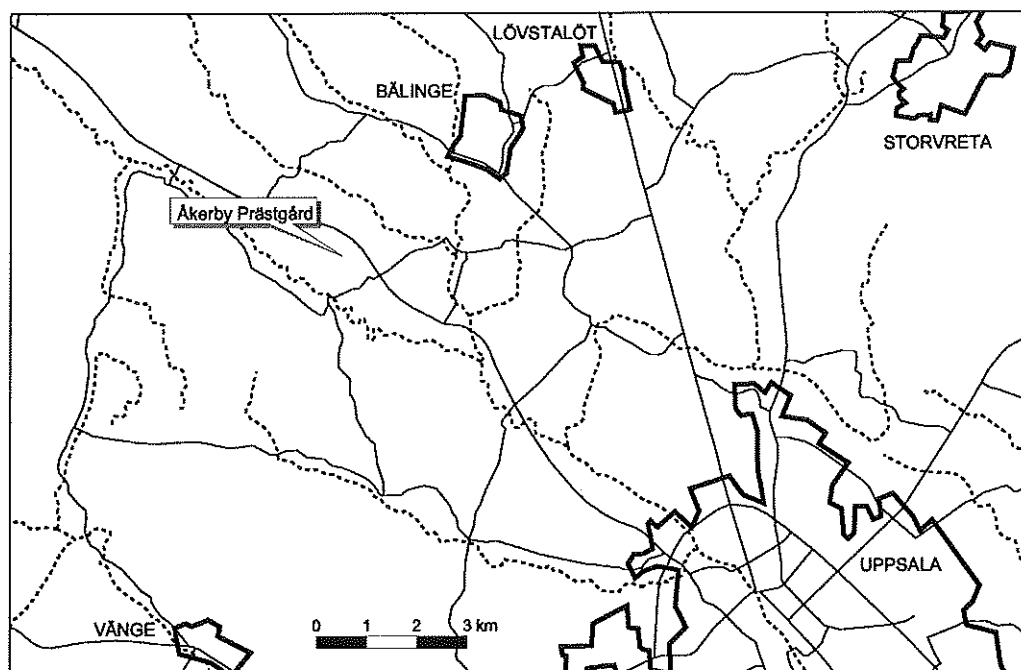
Innehåll

Inledning	4
Topografi och fornlämningar	5
Målsättning och metod	5
Resultat	5
Sammanfattning	7
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Inledning

Upplandsmuseet utförde i juli 2001 en arkeologisk förundersökning föranledd av planer på att anlägga en gödselbrunn inom fastigheten Åkerby Prästgård 1:1 i Åkerby socken (fig 1). Förundersökningen utfördes på uppdrag av Roland Johansson i Alsta i Börje och efter beslut av länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 220-7571-01). I förundersökningen deltog Hans Göthberg och Kerstin Åberg.

Gödselbrunnen avses att anläggas väster om en befintlig ladugård samt norr om en planerad ladugård. Den kommer delvis att ligga inom begränsningen för fornlämning nr 20 i Åkerby socken, ett gravfält. Gödselbrunnen planeras att ha en diameter av 20 m och placeras nära en befintlig gödselplatta vid ladugården. Utanför gödselplattan finns en utfyllning som omger ladugården på dess västra sida. Förundersökningen begränsades därför till ytan väster om denna uppfyllning. Ytan var 13x25 m och utgjorde 300 m².

Figur 1. Översiktsplan som visar Åkerby Prästgård i förhållande till Uppsala.

Topografi och fornlämningar

Åkerby ligger på slätten nordväst om Uppsala och strax norr om Junkilsån. Åkerby prästgård ligger på en höjd, vars krön ligger på omkring 35 m.ö.h (fig 2). Den nuvarande bebyggelsen ligger i stort sett på samma plats som bebyggelsen enligt häradskartan över Bälunge härad från 1861-64.

På krönet ligger fornlämningarna nr 18, 20, 22, 23, 24 och 25 i Åkerby socken. Av dessa är nr 23 en runsten, nr 22 och 25 stensättningar, nr 20 och 24 gravfält. Mellan gravfälten finns bebyggelse. Stensättningarna ligger mellan gravfälten och i anslutning till bebyggelsen. De kan därför möjligen antyda att gravfälten ursprungligen har varit större, men delvis skadats av bebyggelsen.

Gravfältet nr 20 har enligt fornlämningsregistret en utbredning om 90x20-50 m och består av 10 fornlämningar, varav 2 högar och 8 runda stensättningar. Det ligger i den västra sluttningen i betad hagmark.

Målsättning och metod

Syftet med förundersökningen var klarlägga om det var möjligt att anlägga gödselbrunnen utan att fornlämningar berördes. Detta skall ses mot bakgrund av att fornlämning nr 20 ligger i en beteshage, som närmast ladugården gav intryck av att vara skadad och relativt söndertrampad.

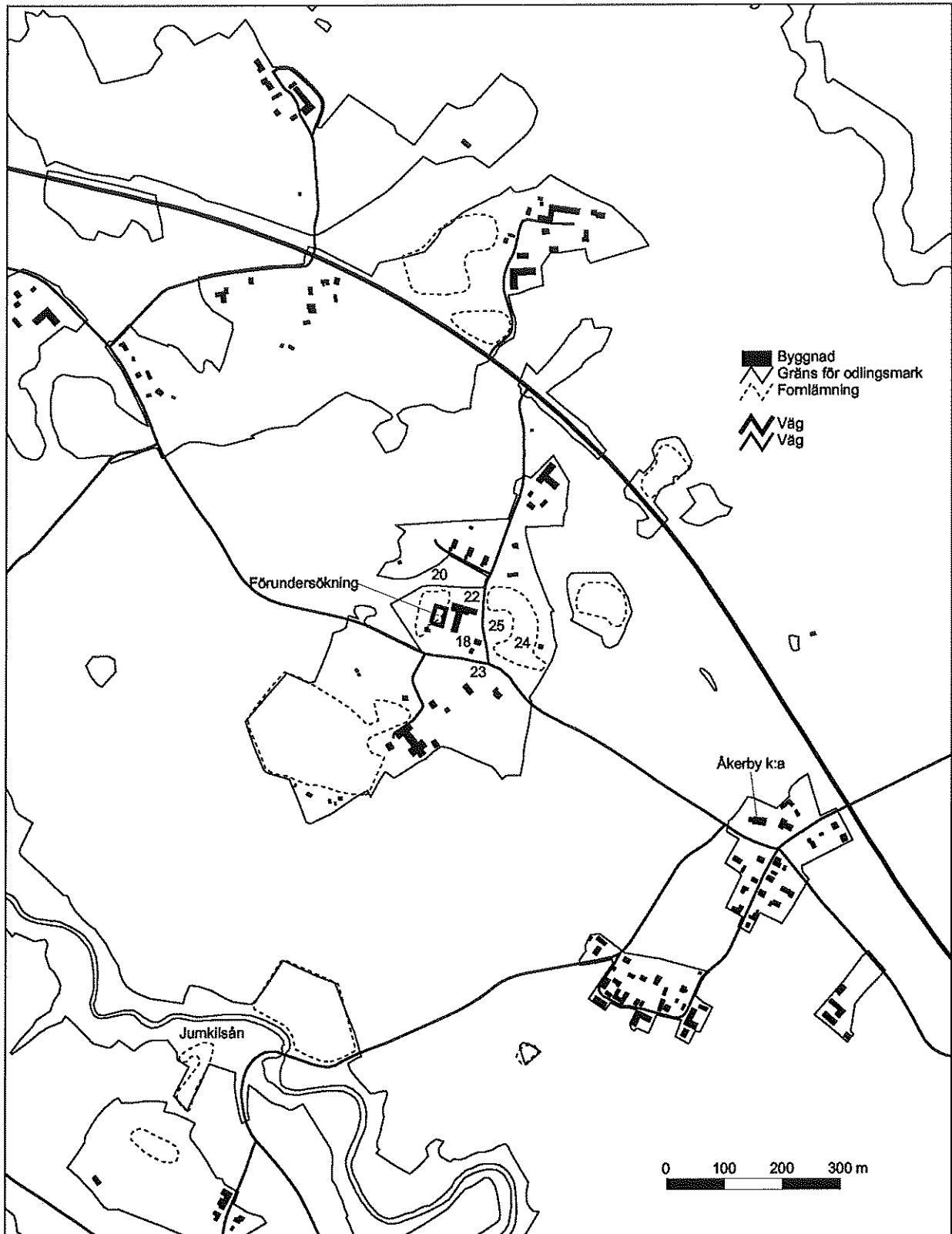
Förundersökningen utfördes som en grävning av provschakt med en traktorgrävare. Grävningen gjordes skiktvis genom matjord och annan fyllning ned till naturligt avsatta lager.

Resultat

Inom den yta där gödselbrunnen planerades att anläggas grävdes fyra schakt med traktorgrävare (fig 3). Schakten var 1,2 m breda och hade en sammanlagd längd av 31 m, motsvarande en total yta om 40 m². Förundersökningsytan begränsades i söder av en något högre liggande yta där berget gick i dagen och i öster av uppfyllningen invid gödselplattan vid ladugården. I nordväst utgjordes en fysisk begränsning av en upphöjning som utgör den centrala delen av gravfältet. Mellan denna förhöjning och uppfyllningen runt ladugården finns en plan yta, där en ansamling av stenar antyder att det ligger en stensättning.

Söder om denna yta fanns en 1-2 m bred sänka som leder från ladugården och västerut. Sänkan framhävde en svag förhöjning, där berg delvis gick i dagen. Hela ytan sluttade mot väster.

Schakt 1 var 9 m långt och låg längst i söder (fig 3). Nivåskillnaden i schaktet var ca 1 m. Det naturliga underlaget bestod av siltblandad lera utom i schaktets mellersta del där det fanns en berghäll. Fyllningen var till stor del av blandad med sentida material. Vid den södra delen av berghällen fanns spår av sentida påverkan ända ner till hällen.

Figur 2. Utdrag ur ekonomiska kartbladet med platsen för förundersökningen i förhållande till omgivande fornlämningar och bebyggelse.

Schakt 2 var 9,5 m långt och låg längs kanten av uppfyllningen invid ladugården. I den norra änden korsades den sänka som ledde västerut från ladugården. Det naturliga underlaget utgjordes av siltblandad lera i den södra delen och sandblandad silt i den norra delen. Underlaget var detsamma i botten av sänkan, som utanför denna. Däremot låg övergången till de opåverkade lagren på en 0,1-0,2 m lägre nivå i sänkan. Tillsammans med sänkans tydliga och relativt abrupta kanter visar detta att den är grävd. I schaktets fyllning fanns i likhet med schakt 1 inslag av sentida material. Omedelbart söder om sänkan var både fyllning och det naturliga underlaget betydligt mörkare än omgivningen, särskilt på den östra sidan av schaktet. Detta kan möjligen vara infiltration från gödselplattan eller naturlig variation, eftersom fyllningen inte visade några spår av kulturpåverkan.

Schakt 3 var 5 m långt och grävdes från den södra kanten av sänkan, där några stenar var synliga. I den norra delen av schaktet fanns en samling av löst lagda 0,1-0,2 m stora stenar under torven. Denna stensamling hade mycket otydliga begränsningar, utom i söder där den anslöt till en berghäll. Den sistnämnda upptog halva schaktet. Under stensamlingen fanns morängrus. Stensamlingen är troligen sentida och kan helt eller delvis ha tillkommit vid grävningen av den intilliggande rännan.

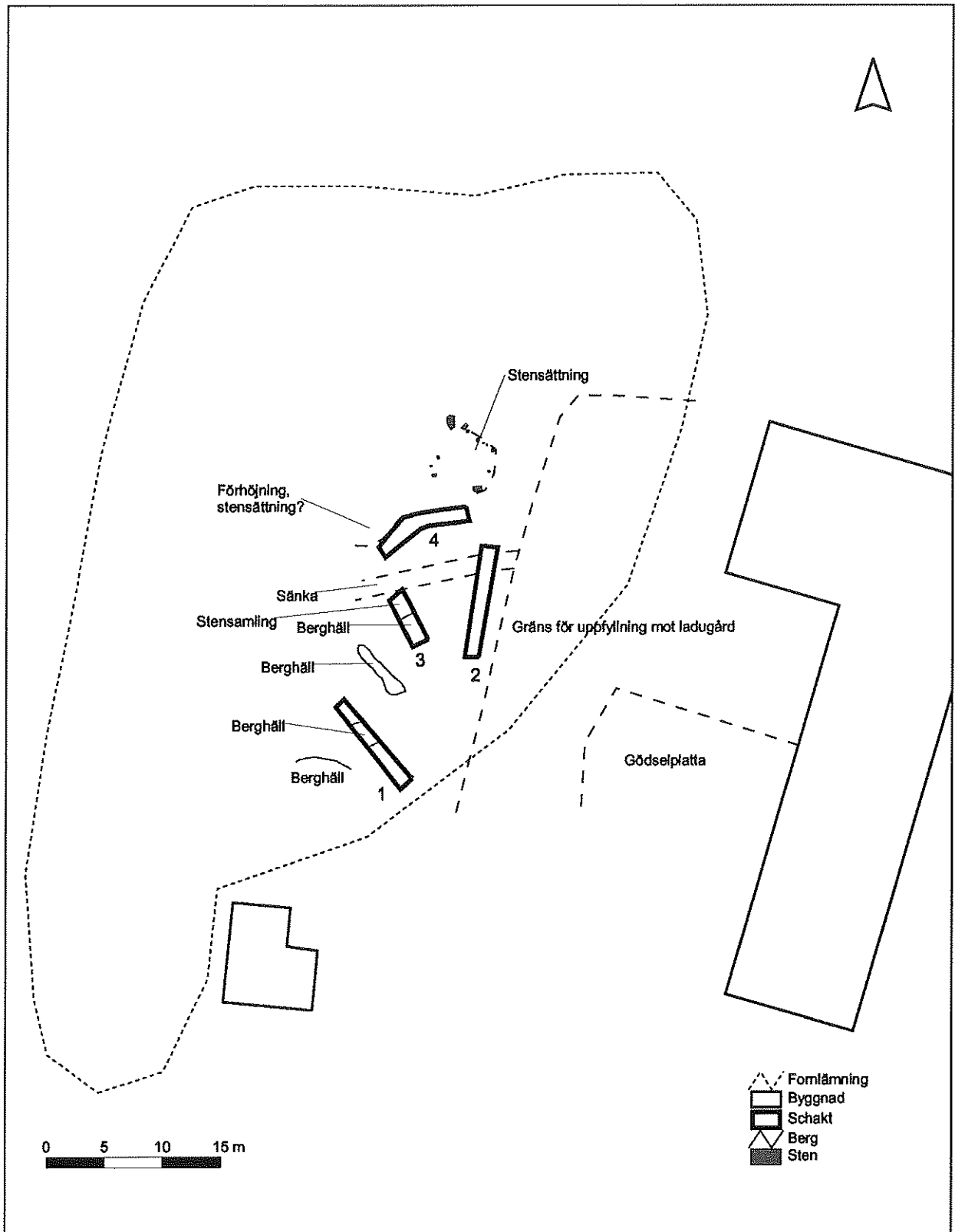
Schakt 4 var 8 m långt och grävdes mellan sänkan i söder och en trolig stensättning i norr. I väster finns en förhöjning som kan vara ytterligare en grav. Underlaget bestod av sand- och grusblandad silt. Fyllningen bestod av matjord med enbart enstaka inslag av sten.

Sammanfattning

En förundersökning har gjorts inom gravfältet nr 20 vid Åkerby Prästgård på grund av att en gödselbrunn med 20 m diameter planeras att anläggas på platsen. Brunnen kommer att ansluta till en befintlig ladugård. Invid den sistnämnda finns en gödselplatta och en uppfyllning, varför förundersökningen begränsades till ytan utanför dessa.

I den södra och mellersta delen av den förundersökta ytan fanns spår av mindre uppfyllningar, både i skrevor och på den gamla markytan. Dessutom fanns en sänka som sannolikt är en grävd ränna möjligen för att leda undan gödselvatten m.m. Inom denna yta fanns också en stensamling som helt eller delvis kan ha tillkommit när rännan grävdes. Enbart norr om sänkan, där det nordligaste schaktet grävdes, verkar inga spår av sentida verksamheter att finnas. Detta förstärks av att det strax norr och väster om schaktet finns stensättningar.

Sammantaget finns därmed inga tecken på fornlämningar inom den yta som förundersökts. Däremot finns synliga gravar direkt nord och nordväst om ytan.

Figur 3. Plan över provschakten i förhållande till omgivningen.

Tekniska och administrativa uppgifter

Undersökningstyp: Förundersökning

Orsak till förundersökningen: Planerad anläggning av gödselbrunn

Beställare: Roland Johansson, Alsta, Börje

Plats: Åkerby Prästgård 1:1

Fältarbetsperiod: 13 juli 2001

Projektdeltagare: Hans Göthberg (projektledare) och Kerstin Åberg.

Upplandsmuseets diarienummer: 642-2001

Upplandsmuseets projektnr: 8004

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 5 juli 2001, dnr 220-7571-01